

Іванов В. Г.

*Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», завідувач кафедри інформатики
та обчислювальної техніки,
доктор технічних наук, професор*

Кошева Н. А.

*Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»,
доцент кафедри інформатики та обчислювальної техніки,
кандидат технічних наук, доцент*

Гвозденко М. В.

*Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», старший викладач кафедри інформатики
та обчислювальної техніки*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРАВА І ПРАВозАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Сьогоднішня практика повсякденної діяльності людини і суспільства характеризується неухильним ростом використання інформації і нових інформаційних технологій. Наприклад, по деяким даним, обсяг витрат на розвиток інформаційної сфери в США перевищує витрати на розвиток паливно-енергетичного комплексу цієї країни.

Тому інтенсивне зближення інтересів права й інформатики, що спостерігається сьогодні, є об'єктивним і закономірним процесом, який показує гостру необхідність у взаємному використанні результатів новітніх досягнень, отриманих цими науками і які мають два взаємозалежних аспекти: прикладний і змістовний. Тобто використання останніх досягнень в області інформаційних технологій, пристосованих чи спеціально розроблених для розвитку і функціонування юридичної науки і практики з однієї сторони і юридичному закріпленні питань, зв'язаних із впровадженням у яку-небудь сферу суспільних відносин цих інформаційних технологій – з іншої.

З розвитком інформаційного суспільства ростуть потоки інформації, швидкості її обробки і поширення, і в зв'язку з цим виникає потреба в захисті інтересів суб'єктів, що використовують інформацію у своїй діяльності, природа якої не укладається в звичні форми предметів правових відносин. Тому дуже важливо знайти такі правові механізми,

які забезпечать правове регулювання нового класу суспільних відносин – інформаційних, що дозволить економічно ефективно розвивати дану галузь людської діяльності по виробництву і використанню інформації, а також протистояти різним порушенням і злочинам у цій сфері.

Власне кажучи, це означає необхідність усебічної розробки нової комплексної юридичної галузі – інформаційного права. Інформаційне законодавство повинно регламентувати державне керування, планування і звітність в області інформатики, право власності, правову охорону об'єктів обчислювальної техніки, фінансування і ціноутворення в цій галузі, передбачати види відповідальності за правопорушення в сфері інформатики, а також розв'язувати нові проблеми, пов'язані з використанням глобальних інформаційних комп'ютерних систем і мереж в економіці, політиці й інших соціальних сферах.

Так, відкрити сторінку в Internet чи розтиражувати книгу на CD-R набагато простіше, швидше і дешевше, ніж налагодити випуск і збут друкованої продукції. Досить придбати один екземпляр твору і сканер для його відцифрування. Однак у результаті зазначених дій автор твору, безумовно, позбавляється винагороди, на яку він міг би розраховувати при нормальному обороті екземплярів на ринку. У зв'язку з цим, незважаючи на очевидні переваги електронних засобів запису, передачі й обробки інформації, виникає маса правових питань, зв'язаних з дотриманням майнових інтересів власників авторських прав.

При захисті прав автора сайту виникає проблема ідентифікації мережних інформаційних ресурсів як об'єкта права: чи є вони різновидом бази даних чи програмою для ЕОМ, чи можна віднести сайт до засобів масової інформації і т.і. Дуже важливими є питання безпеки і конфіденційності роботи в мережі Internet. т. т. захист комп'ютера від зараження вірусом і запобігання несанкціонованого доступу, недопущення перехоплення особистої електронної пошти й іншої секретної інформації.

Практично одногласно Сенат США затвердив законопроект USA (Uniting and Strengthening America Act), що передбачає дуже суворі заходи покарання за терористичну діяльність. Особливий інтерес представляє положення 814 «Перешкоджання і запобігання кібертероризму». Викриті в проникненні в корпоративні чи державні мережі будуть переслідуватися в карному порядку, якщо сума збитку за останні 12 місяців перевищить 5 тис. дол. Актом кібертероризму тепер буде вважатися будь-яке несанкціоноване проникнення на комп'ютер користувача. Цікаво відзначити, що в цьому контексті негативно «засвітилася» асоціація RIAA (Recording Industry Association of America), що у мережі відома, в основному, боротьбою з музичним піратством. Вона запропонувала Конгресу внести виправлення у визначення кібертероризму. Так, одержання неавторизованого доступу до файлів користувача не вважається незаконним, якщо проникнення було зроблено з метою захисту авторських прав.

Інший, мабуть один із самих суперечливих проектів законодавчих актів в історії комп'ютерної індустрії в США Uniform Computer Information Transactions Act (UCITA) поки ще не одержав визнання на федеральному рівні, але з огляду на існування самостійних судових систем штатів, додаються зусилля по його просуванню на локальному рівні.

У відповідності з цим проектом виробник програмного забезпечення (ПЗ) звільняється від відшкодування збитку, який був заподіяний некоректною роботою програми.

Найбільш суперечливе положення UCITA – можливість віддалено відключати програмне забезпечення на комп'ютері користувача. Прозвані «бомбами» чорні ходи дозволяють софтверній компанії одержувати докладну інформацію про роботу програми на комп'ютері користувача, і у випадку виявлення порушень ліцензійної угоди вона має юридичне право «відключити» програму через Internet.

У цьому зв'язку особливо гостро постає питання про підготовку юристів, що мають необхідну кваліфікацію з питань інформації й інформатизації, інформаційної безпеки. По суті справи йдеться про підготовку юристів, що професійно володіють обчислювальною технікою і добре орієнтуються в математичних методах опрацювання і представлення правової інформації, а також володіють знаннями й уміннями в області створення, розвитку і застосування законодавства про інформатику.

Роль вивчення інформатики у формуванні таких фахівців важко переоцінити. Тренінг практичного використання різноманітних ресурсів і сервісів Internet, Web-дизайн, робота з електронними каталогами і повнотекстовими електронними правовими бібліотеками, пошуковими службами і т.і., тобто формування уміння виконувати технічні операції в комп'ютерно-інформаційно-комунікаційному середовищі – дуже важлива і необхідна задача. Але це тільки надводна частина айсберга інформатики. Основна задача – це формування інформаційно-грамотної особистості, що повинна розуміти, яких відомостей не вистачає для рішення поставлених задач, представляти, де і як знайти відсутні відомості, засвоювати, осмислювати, розуміти знайдені відомості, зіставляти їх з відомими раніше, переводити відомості у знання, вміти в звичному знаходити нові властивості і можливості, у незвичайному – шукати можливості застосування чи використання.

Ця теза знайшла своє відображення в Законі України «Про національну програму інформатизації» (04.02.1998 р.), у якій сказано, що інформатизація – це сукупність взаємозалежних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів і інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної і комунікаційної техніки. Причому головною метою цієї програми є створення необхідних умов для забезпечення громадян і суспільства сучасною, достовірною і повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави, а основною задачею вважається формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних і гуманітарних передумов розвитку інформатизації.

Тому можна сказати, що інформатика сьогодні – це фундаментальна область наукового знання, що формує системно-інформаційний підхід до аналізу навколишньої дійсності, вивчає інформаційні процеси і системи, методи і засоби одержання, перетворення, передачі, збереження і використання інформації, а також питання нормативно-правового регулювання нових суспільних відносин, що зв'язані з інформацією.